

МОЯТА ПЪРВА
ЕНЦИКЛОПЕДИЯ
ЗА
МОРЕТАТА И ОКЕАНИТЕ

Текст Бен Ден
Илюстрации Дейвид Ханкок
Оформление Нелупа Хюсаин и Хелън Ууг

Съдържание

Океани и морета	4	Морският бряг	38
Живот в морето	6	Живот по крайбрежието	40
Какво представляват рибите	7	Опасни морета	42
Кой кого изяжда?	8	Лодки и кораби	44
Игра на криеница	10	Изучаване на дълбините	46
Коралови рифове	12	Водолази	48
Животните		Даровете на океаните	50
В кораловия риф	14	Замърсените океани	52
Съвместен живот	16	Океаните обедняват	54
Отровни животни	18	Затопляне на времето	56
Акули	20	Бъдещето на океаните	58
Скатовете	22	Факти и рекорди	60
Китове	24		
Делфини	26		
В дълбините	28		
В движение	30		
Студените океани	32		
Вълни	34		
Океански течения	36		

Океани и морета

Близо три четвърти от повърхността на Земята са покрити с вода. Това обширно водно пространство наричаме Световен океан. Огромните части суша, разположени сред него, се наричат континенти. Те разделят Световния океан на четири области – това са океаните.

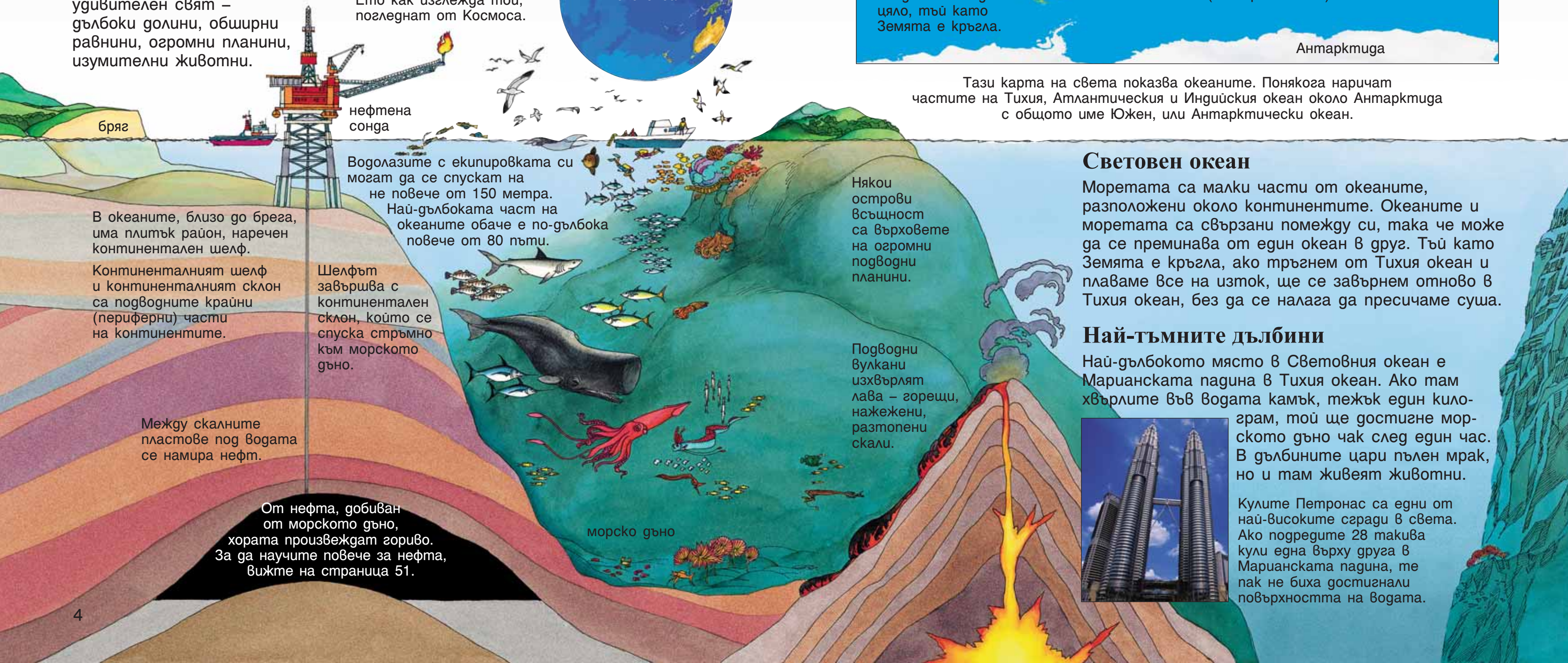
Воден свят

Под повърхността на океаните съществува удивителен свят – дълбоки долини, обширни равнини, огромни планини, изумителни животни.

Тихият океан е най-големият – покрива близо една трета от повърхността на Земята. Ето как изглежда той, погледнат от Космоса.

Тази карта на света показва океаните. Понякога наричат частите на Тихия, Атлантическия и Индийския океан около Антарктида с общото име Южен, или Антарктически океан.

В океаните, близо до брега, има плитък район, наречен континентален шелф.

Континенталният шелф и континенталният склон са подводните крайни (периферни) части на континентите.

Шелфът завършва с континентален склон, който се спуска стръмно към морското дъно.

Между скалните пластове под водата се намира нефт.

От нефта, добиван от морското дъно, хората произвеждат гориво. За да научите повече за нефта, вижте на страница 51.

нефтена сонда

Водолазите с екипировката си могат да се спускат на не повече от 150 метра. Най-дълбоката част на океаните обаче е по-дълбока повече от 80 пъти.

Някои острови всъщност са върховете на огромни подводни планини.

Подводни вулкани изхвърлят лава – горещи, нажежени, разтопени скали.

морско дъно

Световен океан

Моретата са малки части от океаните, разположени около континентите. Океаните и моретата са свързани помежду си, така че може да се преминава от един океан в друг. Тъй като Земята е кръгла, ако тръгнем от Тихия океан и плаваме все на изток, ще се завърнем отново в Тихия океан, без да се налага да пресичаме суша.

Най-тъмните дълбини

Най-дълбокото място в Световния океан е Марианската падина в Тихия океан. Ако там хвърлите във водата камък, тежък един килограм, той ще достигне морското дъно чак след един час. В дълбините цари пълен мрак, но и там живеят животни.

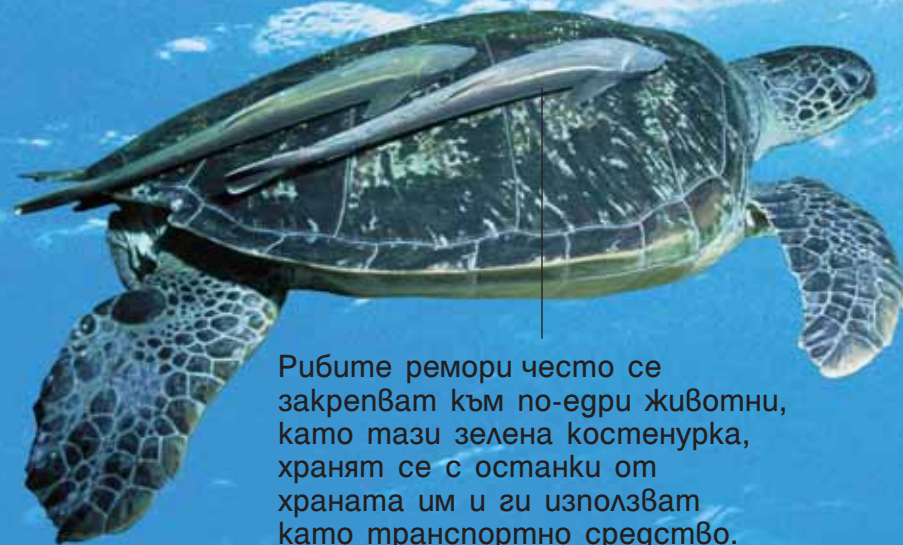
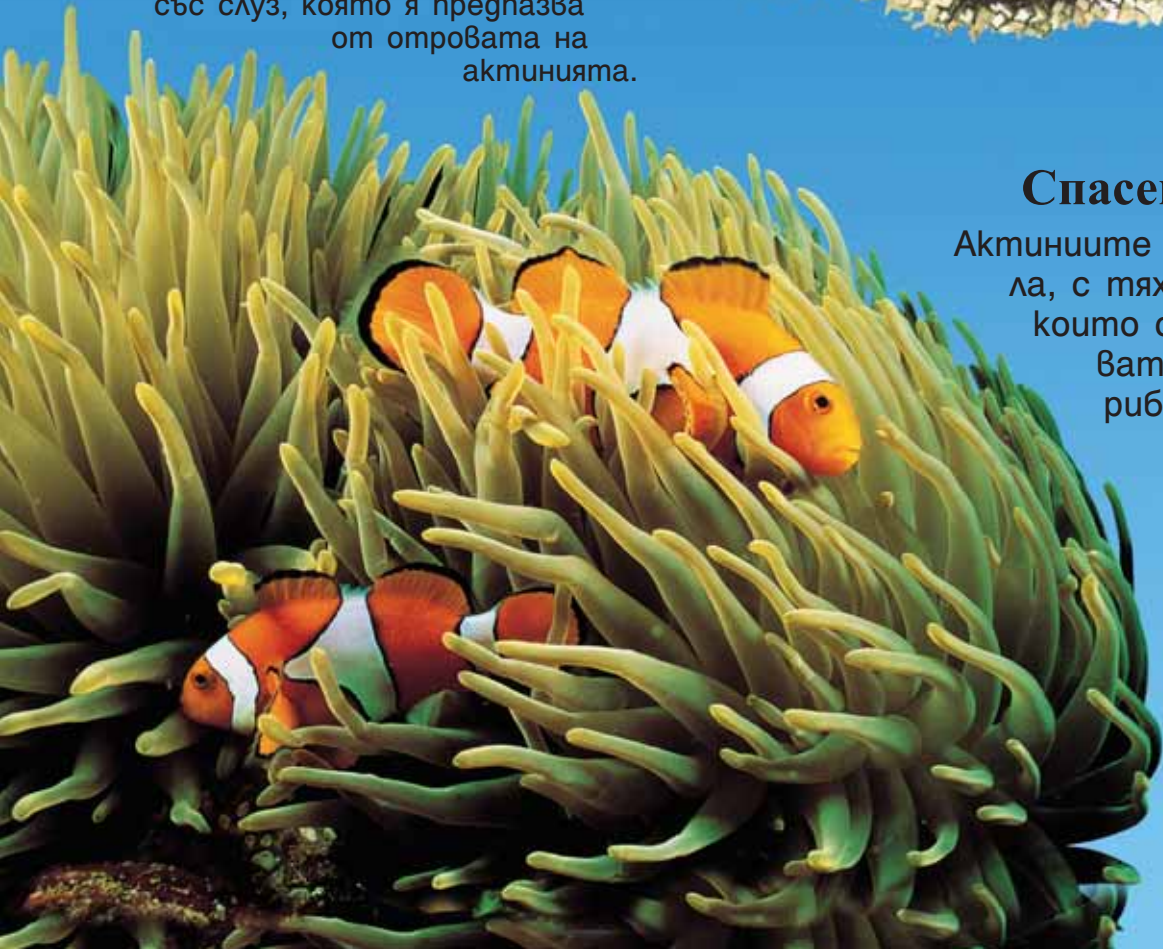

Кулите Петронас са едни от най-високите сгради в света. Ако подредите 28 такива кули една върху друга в Марианската падина, те пак не биха достигнали повърхността на водата.

Съвместен живот

Някои морски животни живеят съвместно, като взаимно се подпомагат. Такова съжителство се нарича симбиоза. При някои съжителства обаче полза има само едното животно, без то да вреди на другото. Когато едното животно използва другото и му нанася вреда, това се нарича паразитизъм.

Рибата клоун е покрита със слуз, която я предпазва от отровата на актинията.

Рибите ремори често се закрепват към по-едри животни, като тази зелена костенурка, хранят се с останки от храната им и ги използват като транспортно средство.

Рибата средиземноморски карапус навлиза в задния край на морската краставица, настъпва се в тялото ѝ и се храни с червата. От това морската краставица няма полза, но вътрешностите ѝ отново израстват.

Спасени от ужилване

Актиниите имат жилеци пипала, с тях убиват рибките, с които се хранят. Но отровата им не действа на рибите клоун. Рибата клоун плува около актинията и при опасност се скрива сред пипалата ѝ. Така примахва своите неприятели и те стават плячка на актинията. Убежище срещу помощ в изхранването, хитро, нали!

Попче пазач

Някои видове скариги са почти слепи. Те съжителстват с някои видове риби попчета, като взаимно си помагат. Скаригите изравят безопасни гупки, в които да могат да живеят и двете животни, а в замяна попчетата следят за появата на хищници.

Със силните си щипки скаригата издълбава гупка, в която живеят и двете животни.

Когато плува, скаригата държи едната си антенка върху опасната перка на попчето.

Забележи ли опасност, попчето размърдва перката си и двете животни бързо се скриват в гупката.

Санитарен контрол

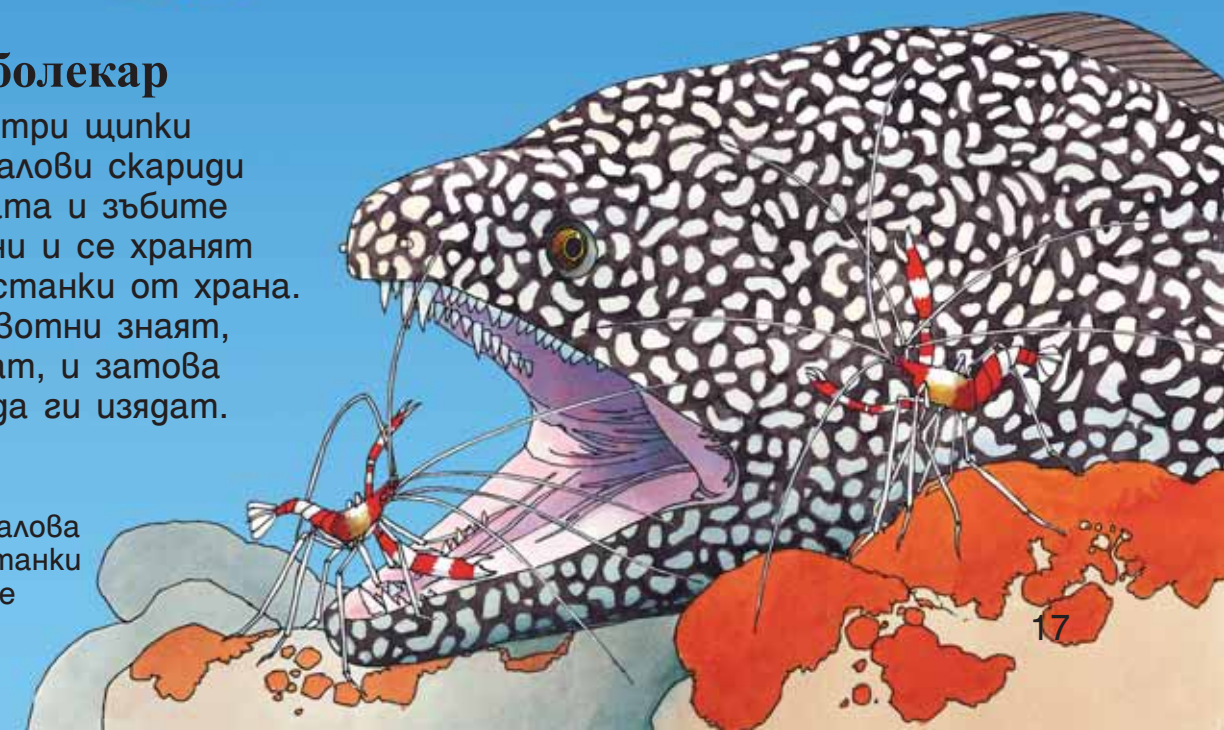
Рибите чистачи старателно изкълват парченца мъртва кожа и паразити измежду люспите и дори от зъбите на по-едрите риби, като групери и мурени. Чистачите движат опасните си перки така, че рибите, които почистват, да ги разпознаят и да не ги изядат. Освен храна чистачите получават и защита, защото присъствието на големите хищници държи техните врагове настрана.

Понякога кандигатите за почистване „се строят на опашка“, за да изчакаат реда си.

Подводен зъболекар

С дългите си остри щипки ивичестите коралови скариги почистват кожата и зъбите на други животни и се хранят с намерените останки от храна. По-големите животни знаят, че те им помагат, и затова не се опитват да ги изядат.

Тази ивичеста коралова скарига събира останки от храна по зъбите на мурена.

В движение

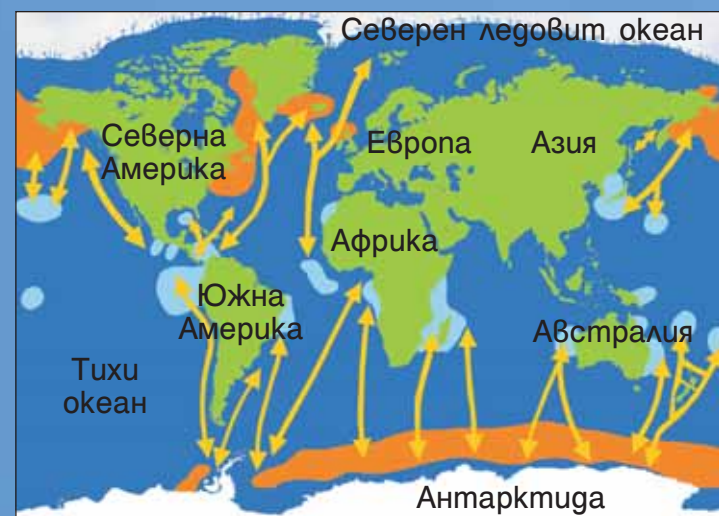
Някои животни всяка година извършват далечни пътешествия в търсене на храна или подходящо място за отглеждане на малките си. Такова придвижване се нарича миграция.

Странстващи китове

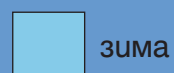
Някои китове мигрират към студените океани през лятото, тъй като тогава водата там гъмжи от любимата им храна – крилът (миниатюрни скаридоподобни рачета), а през зимата се завръщат към по-топлите океани, за да родят малките си.

гърбати китове

Стрелките на тази карта показват докъде достигат гърбатите китове при своите ежегодни пътешествия. Някои от тях изминават всяка година повече от 16 000 км.

Нагоре-надолу

Някои морски животни мигрират всеки ден. Копеподите са микроскопични планктонни животинки. През нощта те се носят близо до водната повърхност, където се хранят с фитопланктон. През деня потъват по-надълбоко, за да се скрият от обилната светлина.

Този копепод е изобразен много по-голям, отколкото е в действителност.

копеподу

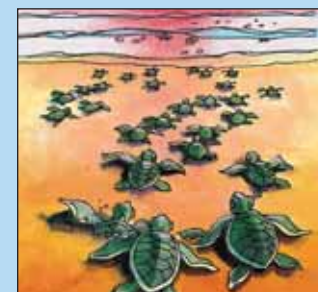
Постоянството на морските костенурки

Когато е готова да снесе яйцата си, женската костенурка се завръща на родния бряг.

С плавниците си тя прави дупка на плажа. Снася в нея яйцата си и ги покрива с пясък.

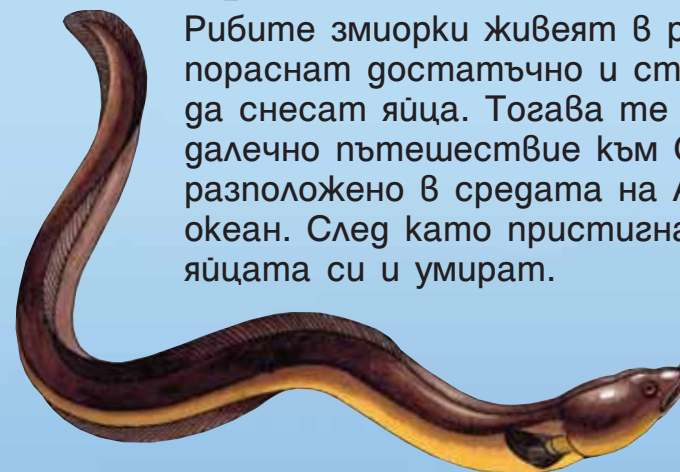
Костенурчетата се излюпват след 7-10 седмици и хукват към морето, но не всички стигат до него, повечето загиват.

Година по-късно, порасналата женска костенурка се връща на същия плаж, за да снесе своите яйца.

Приключенията на змиорките

Рибите змиорки живеят в реките, докато пораснат достатъчно и станат готови да снесат яйца. Тогава те отплуват на далечно пътешествие към Саргасово море, разположено в средата на Атлантическия океан. След като пристигнат, снасят яйцата си и умират.

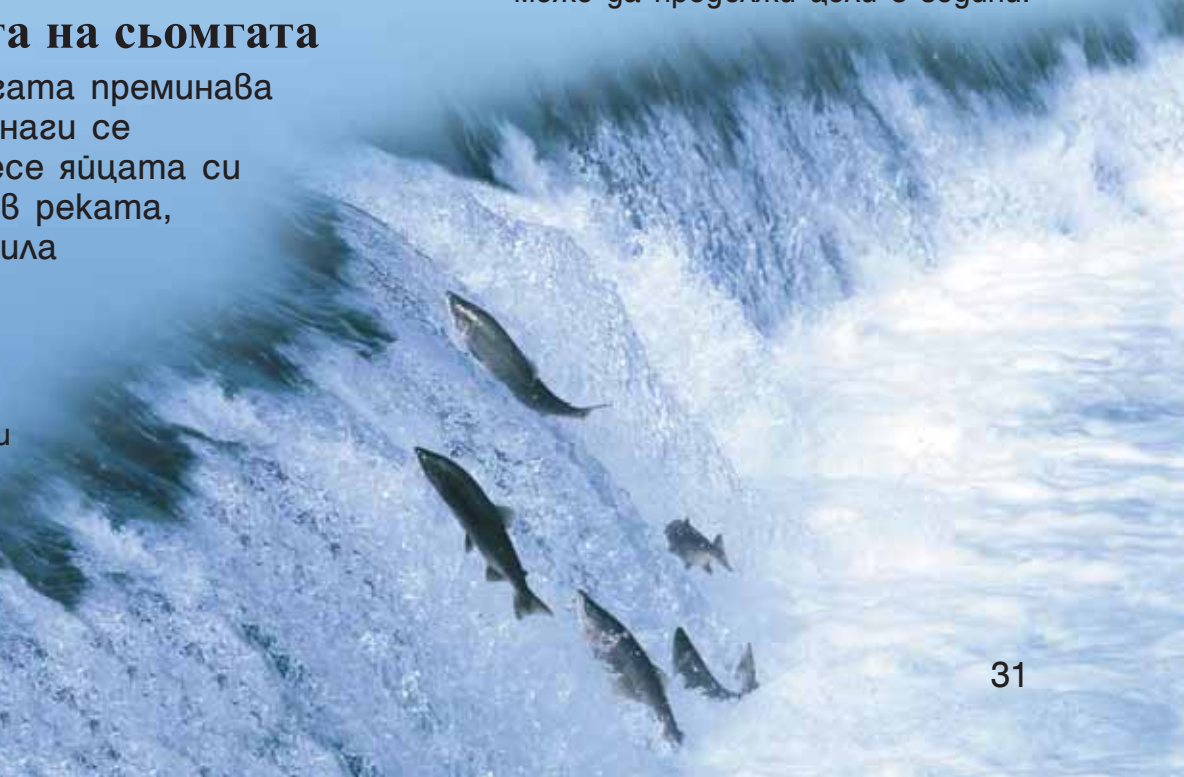

Бebetата змиорчета се завръщат в реката, откъдето са дошли техните родители. Това пътуване може да продължи цели 3 години.

Пътешествията на съомгата

Животът на съомгата преминава в океана, но тя винаги се завръща, за да снесе яйцата си на същото място в реката, където се е излюпила самата тя.

Съомгите плуват срещу течението на реките и скачат дори през водопади, за да се завърнат по родните си места.

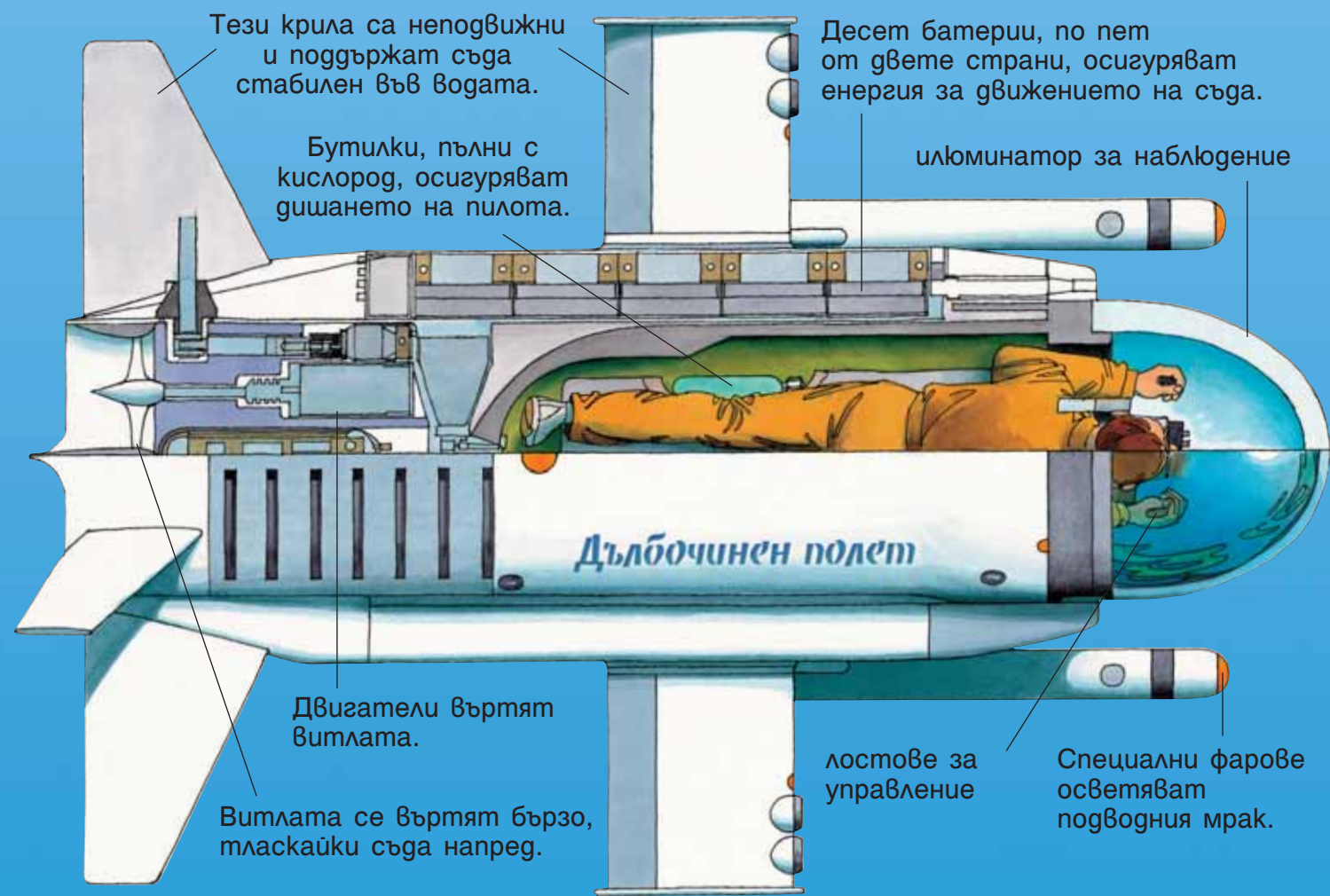

Изучаване на дълбините

Изследването на дълбокия океан е трудно, защото там е тъмно и студено. Учените използват подводни апарати, повечето от които са роботи – контролират се дистанционно. Но някои, като представения тук, се управляват от хора.

Подводният апарат „Дълбочинен полет“ в действие.

Фотокамери

Към някои животни, които се гмуркат надълбоко, например като кашалотите, учените прикрепват специални камери, за да научат повече за живота в дълбините.

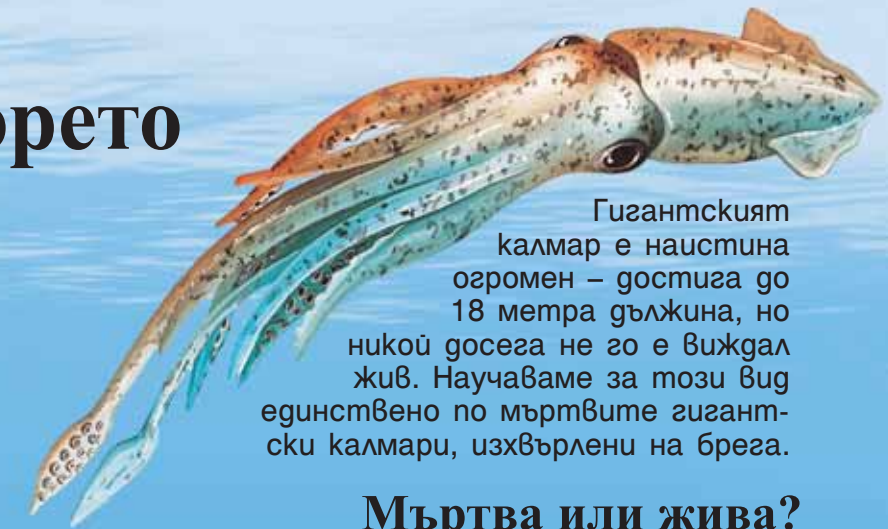
Фотокамерите са малки и леки и не нараняват животните, към които са прикрепени.

камера

Тази вендуза се залепва за кожата на кита.

Изненади в морето

Океаните все още не са напълно изследвани и затова учените често откриват нови неща за невероятните животни, които ги населяват.

Гигантският калмар е наистина огромен – достига до 18 метра дължина, но никога досега не го е виждал жив. Научаваме за този вид единствено по мъртвите гигантски калмари, изхвърлени на брега.

Мъртва или жива?

Учените смятали, че целакантовите риби са изчезнали преди 80 милиона години. През 1938 г. обаче един рибар в Южна Африка уловил една такава риба. Оттогава са открити още много такива риби.

латимерия (целакантова риба)

Нощем голямоустата акула се храни с планктон близо до повърхността, а денят прекарва в дълбоките и тъмни води.

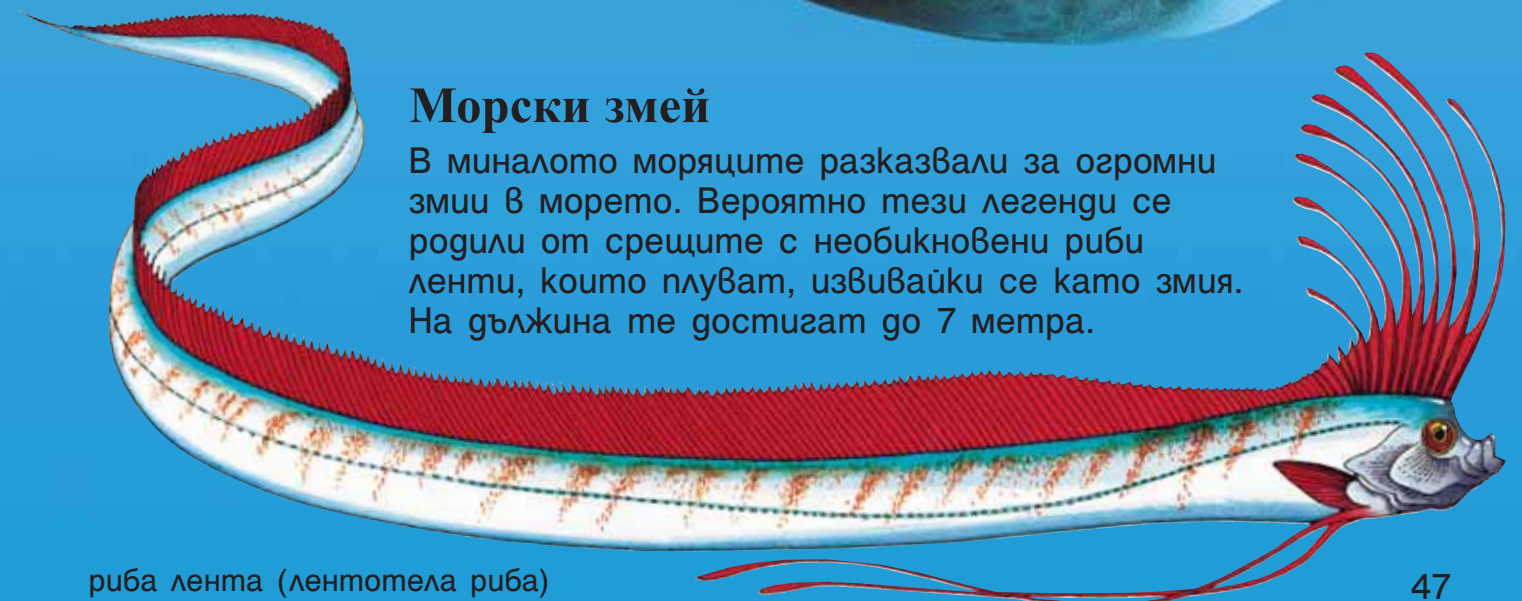
Голямата уста

През 1976 г. учените открили нов вид акула в морето, близо до Хавайските острови. Нарекли я голямоуста акула заради устата ѝ, широка над 3 метра. Самата акула достига дължина до 5 метра.

Морски змей

В миналото моряците разказвали за огромни змии в морето. Вероятно тези легенди се родили от срещите с необикновени риби ленти, които плуват, извирайки се като змия. На дължина те достигат до 7 метра.

риба лента (лентотела риба)